

Co to jest znaczenie?

Współczesne koncepcje znaczenia i najważniejsze teorie semantyczne

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 **Koncepcje znaczenia**
 - Filozoficzne koncepcje znaczenia
 - Lingwistyczne koncepcje znaczenia
- 2 **Główne współczesne teorie semantyczne**
- 3 **Semantyka a pragmatyka**

Filozoficzne koncepcje znaczenia

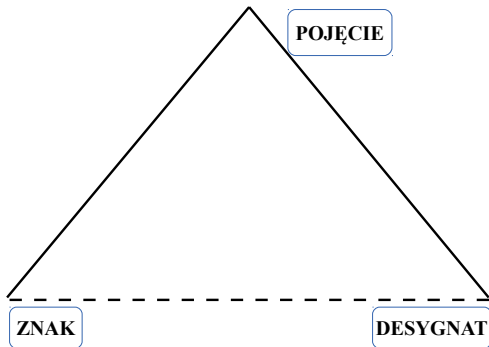
1. Konceptcje referencjalne –
znaczenie jako byt pozajęzykowy.

2. Konceptcje areferencjalne –
znaczenie jako użycie lub relacja między wyrażeniami.

1. Koncepcje referencjalne

Znaczenie jako pojęcie (element myśli):

- nominalizm i realizm;
- ujęcia psychologizujące – trójkąt Ogdena i Richardsa (1923).

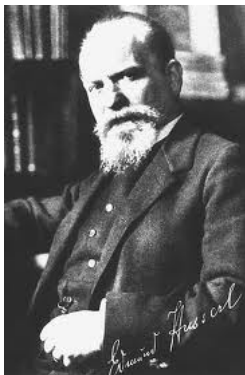
1. Koncepcje referencjalne cd.

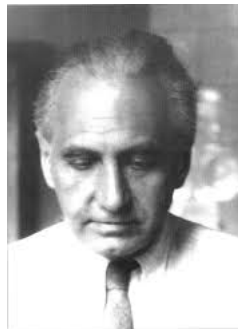
LEONARD BLOOMFIELD

Znaczenie jako zachowanie ludzi reagujących na odbiór wyrażenia – ujęcie behawioralne.

1. Koncepcje referencjalne cd.

EDMUND HUSSERL

ROMAN INGARDEN

Znaczenie jako byt idealny, intencjonalny – znaczenie intencjonalne.

1. Konceptcje referencjalne cd.

JOHN STUART MILL

Znaczenie jako przedmiot
lub cechy przedmiotów – ujęcie
denotacyjno-konotacyjne.

1. Konceptcje referencjalne cd.

HILARY PUTNAM

Znaczenie jako świadomość ekstensji wyrażeń i potoczna wiedza o obiektach (stereotypy).

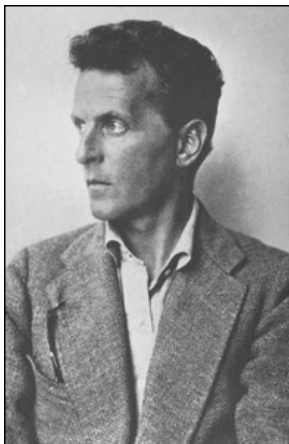
2. Konceptcje areferencjalne

RUDOLF CARNAP

Znaczenie jako związek między wyrażeniami, zbiór zdań wynikających z danego wyrażenia.

2. Konceptje areferencjalne cd.

LUDWIG WITGENSTEIN

Znaczenie jako sposób użycia
wyrażenia – ujęcie operacyjne.

Lingwistyczne koncepcje znaczenia – odbicie koncepcji filozoficznych

W kręgu psychologizmu.

- subiektywny asocjacyonizm młodogramatyków
- psychologizm o charakterze społecznym – Ferdinand de Saussure

Lingwistyczne koncepcje znaczenia – odbicie koncepcji filozoficznych

W kręgu psychologizmu.

- subiektywny asocjacionizm młodogramatyków
- psychologizm o charakterze społecznym – Ferdinand de Saussure

Lingwistyczne koncepcje znaczenia – odbicie koncepcji filozoficznych

W kręgu psychologizmu.

- subiektywny asocjacionizm młodogramatyków
- psychologizm o charakterze społecznym – Ferdinand de Saussure

Lingwistyczne koncepcje znaczenia cd.

Reakcja na psychologizm – I. 60. XX w.

- Próby ujęcia konotacyjnego (Leon Zawadowski).
- Asemantyzm (np. deskryptywiści; pierwsza wersja gramatyki generatywnej).
- Minimalizm/ujęcie operacyjne – znaczenie wyrażenia jako zbiór jego parafraz.

Lingwistyczne koncepcje znaczenia cd.

Reakcja na psychologizm – I. 60. XX w.

- Próby ujęcia konotacyjnego (Leon Zawadowski).
- Asemantyzm (np. deskryptywiści; pierwsza wersja gramatyki generatywnej).
- Minimalizm/ujęcie operacyjne – znaczenie wyrażenia jako zbiór jego parafraz.

Lingwistyczne koncepcje znaczenia cd.

Reakcja na psychologizm – I. 60. XX w.

- Próby ujęcia konotacyjnego (Leon Zawadowski).
- Asemantyzm (np. deskryptywiści; pierwsza wersja gramatyki generatywnej).
- Minimalizm/ujęcie operacyjne – znaczenie wyrażenia jako zbiór jego parafraz.

Lingwistyczne koncepcje znaczenia cd.

Reakcja na psychologizm – I. 60. XX w.

- Próby ujęcia konotacyjnego (Leon Zawadowski).
- Asemantyzm (np. deskryptywiści; pierwsza wersja gramatyki generatywnej).
- Minimalizm/ujęcie operacyjne – znaczenie wyrażenia jako zbiór jego parafraz.

Lingwistyczne koncepcje znaczenia cd.

GEORGE LAKOFF

RONALD LANGACKER

Konceptja kognitywna –

znaczenie jako reprezentacja, obraz świata w umysłach mówiących.

Teoria pól semantycznych

Inspiracja ideą systemowości języka de Saussure'a.

Badanie słownictwa jako odbicia wewnętrznie powiązanych struktur pojęciowych.

Opis wewnętrznej struktury pola.

Semantyka w teorii generatywnej

1. Modyfikacja teorii Chomsky'ego w *Aspects of the Theory of Syntax* (1965) –

teoria ZNACZNIKÓW SEMANTYCZNYCH; semantyka jako komponent interpretacyjny, podporządkowany składnikowi syntaktycznemu, mający ograniczać tworzenie zdań dewiacyjnych.

2. Rozszerzona wersja gramatyki generatywno-transformacyjnej –

komponent syntaktyczny jako punkt wyjścia; rozbudowanie komponentu semantycznego.

Semantyka w teorii generatywnej cd.

3. Semantyka generatywna –

- reprezentacja semantyczna (zapis myśli) jako punkt wyjścia dla generowania zdań;
- nowe elementy struktury semantycznej: SPA, role semantyczne, presupozycje, kwantyfikatory, modalność.

CHARLES FILLMORE

GEORGE LAKOFF

Podstawowe elementy struktury semantycznej zdania

Struktura predykato-argumentowa –

składnik opisujący pewien stan rzeczy (przypisanie określone mu fragmentowi świata czynności, stanu itp.).

Role semantyczne –

wyznaczone przez predykat funkcje, jakie pełni obiekt (desygnat wyrazu).

agens, obiekt, odbiorca, beneficjent, narzędzie, cel itp.

Kwantyfikatory –

wyrażenia niosące charakterystykę liczbową/dotyczącą zakresu.

PRZYKŁAD: *Niewielu ludzi czyta wiele książek. ≠ Wiele książek jest czytanych przez niewielu ludzi.*

Podstawowe elementy struktury semantycznej zdania cd.

Modalność –

składnik wyrażający (w sposób systemowy) stosunek nadawcy wobec opisywanego stanu rzeczy.

- modalność intencjonalna: powiadomienia, rozkazu, pytania, ekspresji
- modalność epistemiczna
- modalność deontyczna

Presupozycja –

nienegowalna informacja znajdująca się poza asercją.

PRZYKŁAD: *Dzieci Jana są chore.* → 'Jan ma dzieci'

Semantyka składowa

Inspiracja teorią znaków i figur Hjelmsleva oraz semantyką generatywną.

Ujmowanie znaczenia jako zhierarchizowanej struktury, mającej wewnętrzną składnię.

PRZYKŁAD: ZAWIADOMIĆ = 'jawnie spowodować (X zna (p))'.

Model Sens - Tekst

1. Systemowość badań leksyki.
2. Semantyka jako punkt wyjścia generowania zdań i rozumienia tekstów.
3. Opis relacji leksykalnych i reguł parafrazowania znaczeń.

Semantyka kognitywna

1. Prymat semantyki; semantyczny charakter wszystkich zjawisk językowych.
2. Nieostrość znaczeń; efekt prototypowości; subiektywizm.
3. Model sieciowy.
4. Definicja kognitywna.

„Definicja kognitywna za cel główny przyjmuje zdanie sprawy ze sposobu pojmowania przedmiotu przez mówiących danym językiem, tj. z zasobu utrwalonej społecznie i dającej się poznać przez język i użycie języka wiedzy o świecie, kategoryzacji jego zjawisk, ich charakterystyki i wartościowania.” (Jerzy Bartmiński)

Semantyka Anny Wierzbickiej

1. Definiowanie jako rozbijanie znaczeń na elementy semantycznie niepodzielne.

2. Elementy używane do definiowania znaczeń słów jako niedefiniowalne i niearbitralne, uniwersalne.

3. Uniwersalna składnia znaczeń.

Semantyka a pragmatyka

SEMANTYKA –

opisuje znaczenia systemowe, związane z językiem jako potencją użycia.

PRAGMATYKA –

opisuje znaczenia realizujące się w konkretnej sytuacji komunikacyjnej (nadwyżki bądź modyfikacje znaczeń systemowych).

Zacieranie granicy między semantyką a pragmatyką w najnowszych ujęciach języka.

Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
PODSTAWY PRAGMATYKI
Zapraszam!